

О.В. Клепчава, здобувач*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОЦІНКА СТАБІЛЬНОСТІ ЗМІНИ ВАЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Стабільність будь-якого процесу це його надійність і прогнозованість. Подібні характеристики дуже важливі з точки зору саме економічної системи. Це обумовлено кількома обставинами. По-перше, обумовлює стабільність в суспільстві, а по-друге, дозволяє цим суспільству розвиватись з переходом в нову якість. В сільському господарстві до цього переліку можна також додати важливість цієї галузі для суспільства, як виробника продуктів харчування. Однак, саме ця галузь є, мабуть, однією з найбільш складних для прогнозів через значний вплив природного фактора. Тим актуальнішою є проблема оцінки попередніх змін в обсягу виробництва валової продукції з метою прогнозування майбутніх подій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема стабільності виробництва продукції сільського господарства була досліджена в роботах А.Г. Прудникова [1], І.Б. Загайтова [2,3], І.П. Бойко [4], В. Сорокіна [5], В.І. Векленко [6]. Зокрема, А.Г. Прудников зазначав, що під час аналізу динаміки врожайності сільськогосподарських культур необхідно, крім середніх рівнів коливань, визначити їх межі та частоту, повторюваність високого, середнього та низького рівнів урожайності. Інші автори, наприклад, В.І. Векленко дотримувалися думки, що значення мають тільки відносні відхилення, які дають можливість порівнювати силу коливань урожайності сільськогосподарських культур у різних підприємствах, районах, областях. Для порівняння рівня сталості виробництва сільськогосподарської продукції суб'єктом господарювання у різні періоди використовувались відносні показники коливань. А при порівнянні сталості виробництва продукції різних суб'єктів господарювання в одному й тому ж періоді часу автор віддавав перевагу абсолютним величинам.

Як правило, визначення стабільності виробництва проводилось з допомогою наступних показників: розмах варіації, середнє лінійне відхилення, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації, а також методи та прийоми визначення загальної тенденції розвитку рядів

*Науковий керівник – О.В. Олійник, д-р екон. наук, професор.

динаміки: укрупнення періодів, середніх змінних, способом найменших квадратів. Застосування саме таких методів пояснюється тим, що однією з цілей досліджень було подолання нерівномірності надходження продукції по роках шляхом зменшення амплітуди коливань параметрів, що характеризували рівень виробництва. Фактично і сьогодні подібне завдання не втратило своєї актуальності: вимірювання й аналіз варіації має велике значення для оцінки сталості досліджуваних явищ, а також впливу різних факторів на коливання ознак [7, с. 74]. Варіація виходу продукції за таких підходів визначається коливаннями багатьох взаємопов'язаних технологічних та організаційно-економічних факторів.

Але багато проблем фактично виявились недослідженими або мало дослідженими. Зокрема це стосується динаміки зміни таких узагальнюючих показників, як валова продукція. Справа в тім, що в даному випадку одна з проблем полягає в тому, що в сучасній статистичній звітності сільськогосподарських підприємств такий показник взагалі відсутній. Саме тому подібне дослідження і було вирішено провести.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є виявлення закономірностей динаміки та рівнів варіації в часі обсягів валової продукції всього та валової продукції галузей тваринництва і рослинництва зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спочатку зупинимось на окремих методичних питаннях оцінки стабільності динамічних процесів. Як вже зазначалось, їх вимірювання проводять через констатацію рівнів варіації або в сукупності, або в динамічних рядах. Найбільш поширеними при цьому є розрахунок стандартного відхилення та коефіцієнтів варіації. Об'єктом дослідження було вирішено обрати динаміку зміни валової продукції в постійних цінах 2010 р. в цілому по всьому сільському господарству та сільськогосподарським підприємствам зокрема. При цьому аналіз робили окремо в розрізі валової продукції рослинництва та тваринництва.

На рис. 1, 2 наведена динаміка зміни ланцюгового індексу валової продукції сільськогосподарських підприємств в Україні за період 1990-2012 рр. Використання саме індексів в даних динамічних рядах пояснюється тією обставиною, що вони дозволяють в значній мірі наблизити динамічні ряди до стаціонарних, а відповідно, чіткіше констатувати коливання.

Перший висновок, який можна зробити з аналізу даних динамічних рядів, полягає в тому, що весь аналізований період можна поділити на два підперіоди: I - 1991-1999 рр. та II - 2000-2012 рр. Перший з цих підперіодів характеризується переважно падінням обсягів виробництва, а другий

навпаки, – його зростанням. Ця закономірність чітко простежується за наведеними графіками. Крім того, навіть візуально можна також констатувати, що рівень варіації валової продукції рослинництва значно вищий, ніж продукції тваринництва. Це очікуваний результат, бо на галузь рослинництва значною мірою впливає природний фактор.

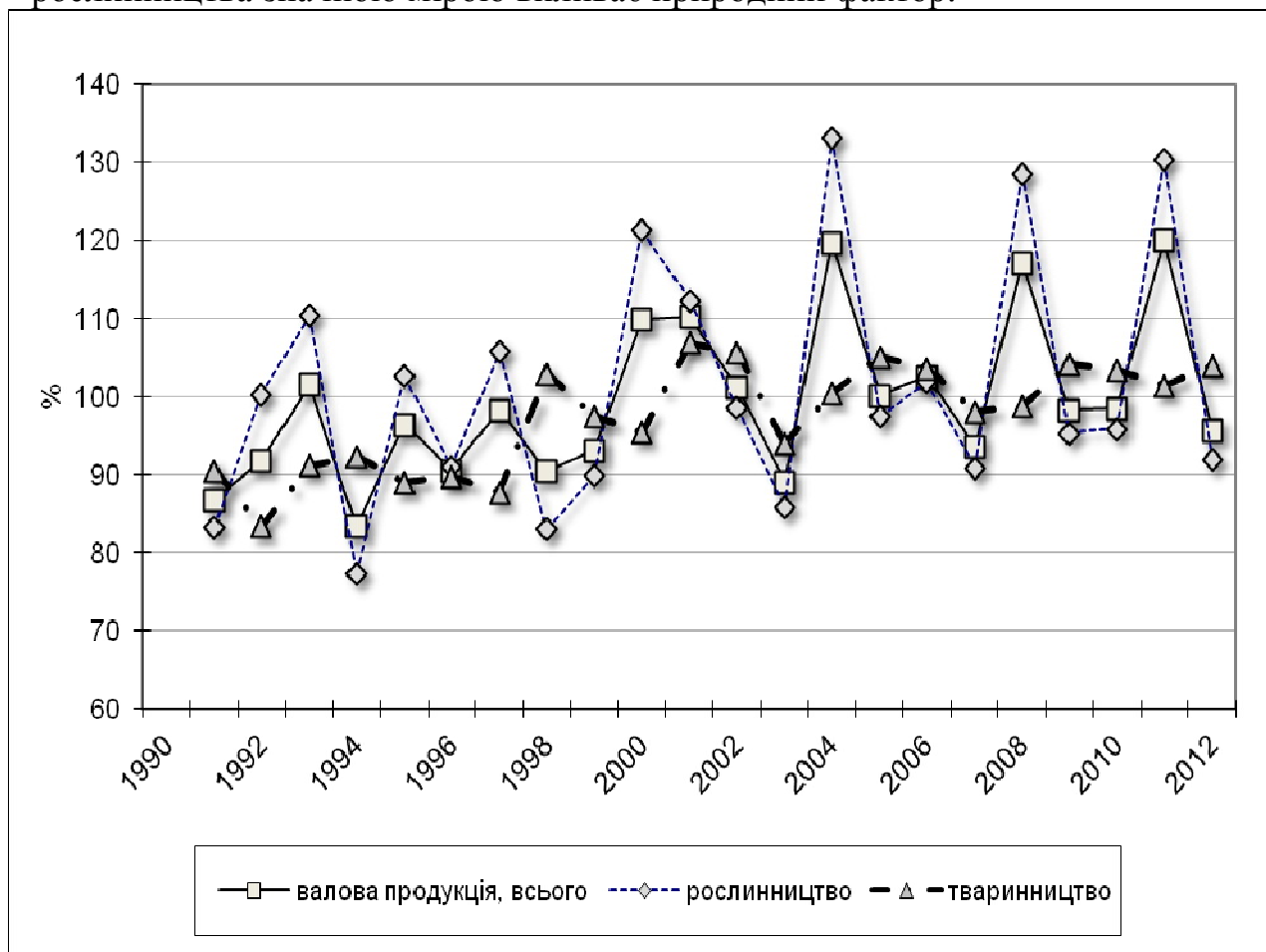

Рис. 1. Динаміка зміни ланцюгового індексу валової продукції сільськогосподарського сектора в усіх категоріях господарств в Україні у 1991-2012 рр. (в постійних цінах 2010 р.)

Аналіз таблиці, де наведені середні значення та величини стандартного відхилення у виділені підперіоди, підтверджує попередньо зроблений висновок. Зокрема, величина стандартного відхилення по галузі рослинництва у 1990-1999 рр. дорівнювала 13,1 %, а у 2000-2012 рр. – 25,8 %. У той самий час по галузі тваринництва ці показники становили відповідно 9,1 % та 11,0 %.

Проведений аналіз динаміки зміни валової продукції в постійних цінах 2010 р. дозволив констатувати факт наявності суттєвої варіативності як в період економічного спаду, так і зростання. Галузь тваринництва через

значно менший рівень коливань обсяги виробництва має стати своєрідним буфером між ринкової кон'юнктурою та сільським господарством.

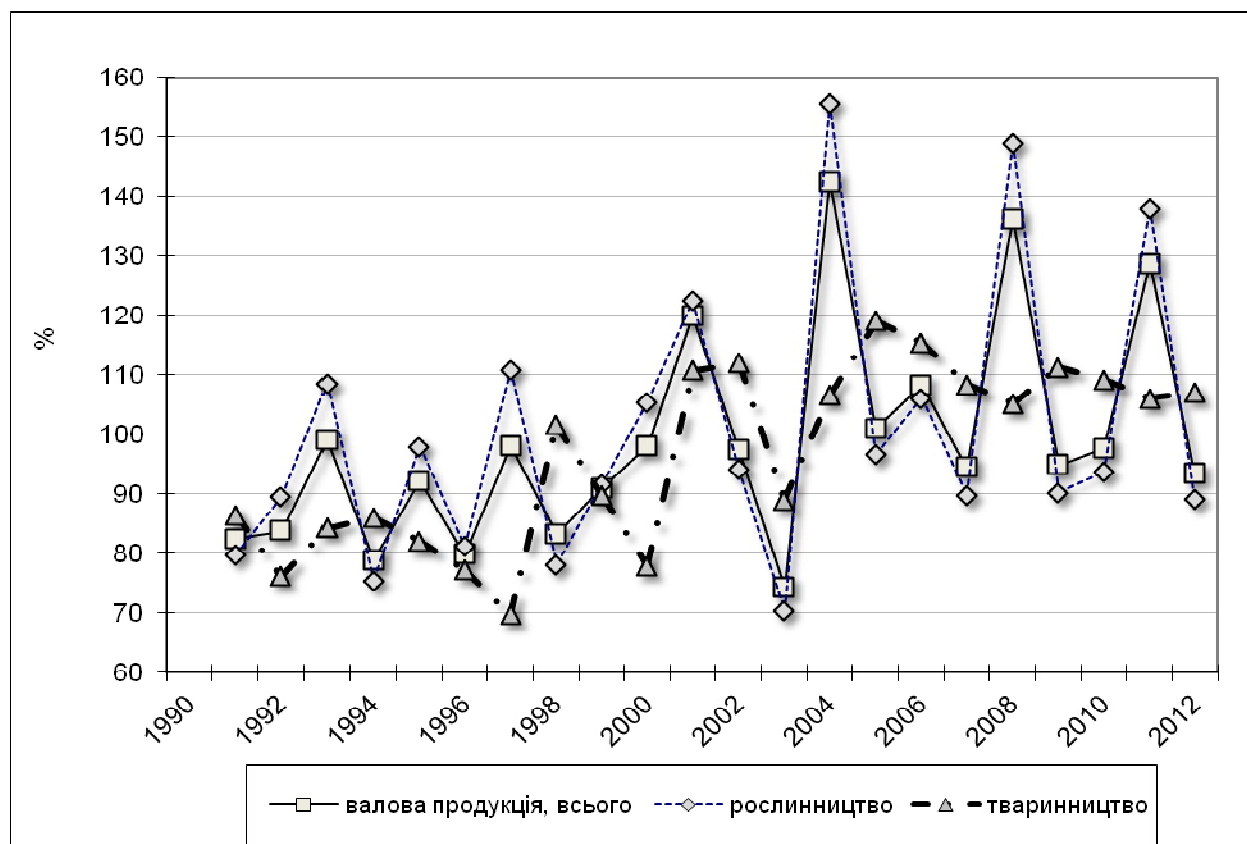

Рис. 2. Динаміка зміни ланцюгового індексу валової продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах в Україні у 1991-2012 рр. (в постійних цінах 2010 р.)

Середня величина та значення стандартного відхилення ланцюгових індексів валової продукції в постійних цінах 2010 р. по підперіодах, %

Показник	Середня величина	Стандартне відхилення
Сільське господарства, всього		
1990-1999 рр.	87,7	7,6
2000-2012 рр.	106,7	19,6
Галузь рослинництва		
1990-1999 рр.	90,3	13,1
2000-2012 рр.	107,7	25,8
Галузь тваринництва.		
1990-1999 рр.	83,7	9,1
2000-2012 рр.	106,0	11,0

Висновки. Галузь тваринництва дозволяє званою мірою стабілізує ситуацію в сільському господарстві. Крім того, можна також зробити висновок про те, що період економічного зростання обсяги виробництва в сільському господарстві, рівень варіативності показників валової продукції виявився навіть вищим, ніж в періоди її зменшення. Подібна тенденція відмічалась не тільки в галузі рослинництва, а і в галузі тваринництва. Це є доказом наявності системного ризику в сільському господарстві.

Бібліографічний список: 1. Прудников А.Г. Краткосрочный прогноз производства зерна / А.Г. Прудников. – М.: Росагропромиздат. – 1989. – 120 с. 2. Загайтов И.Б. Экономические проблемы повышения устойчивости сельскохозяйственного производства / И.Б. Загайтов, П.Д. Половинкин. – М.: Экономика, 1984. – 240 с., 3. Загайтов И.Б. Законы и закономерности циклического воспроизводства / И.Б. Загайтов. – Воронеж: ФГОУ ВПО Воронежский ГАУ, 2011. – 163 с. 4. Бойко И.П. Проблемы устойчивости сельскохозяйственного производства / И.П. Бойко. – Л.: изд-во Ленинград. ун-та, 1986. – 167 с. 5. Сорокин В. Вопросы теории и методологии исследования устойчивости земледелия / В. Сорокин // Экономика сельского хозяйства. – 1998. – № 1. – С. 73–75. 6. Векленко В.И. Устойчивость земледелия: сущность, способы измерения прогнозирования / В.И. Векленко // Вестн. с.-х. науки. – 1998. – № 9. – С. 76–82. 7. Горкавий В.К. Статистика: навч. посібник / В.К. Горкавий. – К.: Алерта, 2012. – 608 с.

Клепчева О.В. Оценка стабильности валовой продукции сельскохозяйственных предприятий. В статье рассмотрена динамика изменений валовой продукции сельскохозяйственных предприятий в разрезе отраслей растениеводства и животноводства. Отмечается высокий уровень вариативности объемов производства именно в период благоприятности экономической конъюнктуры, а также низкий уровень вариации в изменении объемов производства продукции животноводства.

Klepcheva O. Stability Assessment of gross agricultural enterprises. In this paper, the dynamics of changes in gross output of agricultural enterprises by the crop and livestock sectors. The high level of variability in output is in a period of favorable economic conditions, as well as the low level of variation in the change in livestock production.

